

KAPİTALİST TOPLUMDA SANAT-EDEBİYAT İLE BİLİMSEL SOSYALİZM VE İŞÇİ SINIFI PARTİSİ İLİŞKİLERİ ÜZERİNE BAZI BELGELER

Türkiye İşçi Partisi'nin «Demokratikleşme İçin Plan 1978-82» çalışmasına ek olmak üzere Yurt ve Dünya'nın yayınladığı «Sanat Raporu» çalışması ve çıktığı tartışma olumlu ve verimli biçimde sürerken, gene TIP'in yayınladığı «Tek Parti Tek Cephe» broşürü, sınıf mücadelesinde kültür-sanat alanında da atılmakta olan kararlı adımların önemli işaretini vermektedir. Özellikle bu alandaki demokrasi cephesinin en geniş kapsamda örülmesi çalışmasında daha en temeldeki kavram sorunlarının bile ancak ciddi biçimde gündeme alınmakla aşılabileceği, sanat raporu tartışmalarında kendini belli etmiştir. Örgütlenme ve eylem programı sorununun da bir o kadar önem kazanacağı görülmektedir. Bu görevleri göğüslerken önümüzdeki kaçınılmaz güçlüklerle karşın, aramızdaki yığınla deney birikimini de doğru değerlendirme olanağımızın olduğunu unutmamalıyız.

İşte aşağıdaki yazı, bu anlamda belki en ışık tutucu örneklerden biri olarak tarihe geçen Almanya deneyiminden önemli bir kesit veren niteliği ile yukarıdaki amaca hizmet edebilir. Yazı, Alman Demokrat Cum-

huriyeti'nde, Almanya Sosyalist Birlik Partisi (SED) nin Merkez Komitesi'nce yayınlanan «Einheit» dergisinde (1978. Sayı 7/8) Elisabeth Simons tarafından, Almanya Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği'nin (Bund Proletarisch-revolutionärer Schriftsteller Deutschlands) 50. Kuruluş yıldönümü vesilesiyle kaleme alınmış:

«.. POETİK İLE POLİTİK'İN AYRILMAZ BİÇİMDE BİRBİRİ İLE BAĞLANTISI..»

Bundan (1978'den. Y. O.) elli yıl önce, 19 Ekim 1928'de, yüzelli kadar devrimci yazar, Komünist Parti basınının çalışanları ve işçi muhabirler¹,

(1) Daha önce Lenin'in de «parti basınına halk kitlelerinin günlük yaşantısı ile ve gerçek ihtiyaçları ile güncel ve somut biçimde bağlantılı» tutabilmek için çok önem verdiği bu işçi muhabirler, Almanya Komünist Partisi (KPD)'nin de başarıyla örgütlediği başlıbaşına bir hareket kapsamındaydı. Parti basınının kitlelerle birlikte soluk almasını sağlayan bu hareket aynı

→

Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği'ni kurmak üzere Berlin'deki işçi lokali «Sophiensaele» de biraraya gelmişti. Giriş konuşmasında Johannes R. Becher² bu yazarlar örgütünün görevleri-

zamanda işçi edebiyatçıların da en zengin yetiştirme kaynaklarından olmuştur. «Rote Fahne - Kızıl Bayrak» şöyle yazıyordu: «İşçi muhabirlerin görevleri esas itibariyle işyerindeki durumlardan, işçi hayatından ve burjuva devlet düzeninde yaşanan hayattan haberler yazmak olmakla birlikte, işçilerin bu işi edebiyat sanatı aşamasına getirmelerine hiçbir sınır konmama- lı. Tam tersine proleter gazeteci ve de proleter edebiyatçı ancak komünist basın ortamında yetişebilir.» Bu yönde özendirme ve destekleme giderek daha da geniş ve örgütlü boyutlara ulaşmıştır. (Y.O.)

- (2) Johannes R. Becher, Unser Bund. «Zur Tradition der Sozialistischen Literatur in Deutschland». Aufbau Verlag, Berlin und Weimar, 1967. s. 91. Yerine göre gerekirse yazarlığından vakit ayırma pahasına hareketin de liderliğini üstlenmiş olan ünlü yazar Johannes R. Becher için Elisabeth Simons şunları yazıyor: «Sanatçı gücünü, muhaliflerinin bile ister istemez teslim etmek zorunda kaldıkları bu, dünyaya az gelir edebiyatçı, tüm gücüyle Alman işçi sınıfının devrimci mücadelesine katılmıştı. KPD'nin, edebiyat politikası üstüne hiçbir önemli girişimi, devrimci yazarların hiçbir ideolojik-politik eylemleri yoktur ki, Becher onda motor gücü olarak yer almamış olsun. Weimar Cumhuriyeti kamuoyu için Becher tümüyle komünist kültür etkinliklerinin tartışmasız temsilcisi idi.» (Y.O.) Kaynak: «Literatur der Arbeiterklasse». DDR Aufbau Verlag, 1974.

ni ve hedeflerini ana çerçevesiyle ortaya koyarken şu açıklamayı yapmıştı: «Eğer birliğimiz, mümkün olana erişirse ki bunun için gerekli olan gücün varolduğu görüşüdeyiz o zaman burada toplandığımız şu an, yalnızca proleter-devrimci edebiyat bütünü için bir anlam kazanmakla kalmıyacak, fakat işçi hareketi tarihinde de bir olay olacaktır.»

Weimar Cumhuriyeti'nde yirmili yılların sonundaki dönem koşullarına bugün baktığımızda, o zaman hareketin dışındakilerin alaylı gülümsemelerle uzak durdukları³ bu programatik tavir saptaması bizi, özellikle geleceği böylesine bilinçle kavrayışı ve tarihsel uzak görüşlülüğü ile etkiliyor. BPRS (Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği), beşi legal koşullar içinde olmak üzere yalnızca yedi yıl çalıştı. Bu kısa zaman süresi içinde başarılanlar, devrimci işçi sınıfı ve onun Marxist-Leninist Partisi ile sanatçı aydınlar kesiminin en ilerici güçlerinin bağlantısını yeni bir aşamaya yükseltmiş ve sosyalist ulusal edebiyatımızın oluşmasına ve hızla gelişmesine temel teş-

- (3) Ciddi sınıfsal hareketlerin çekirdek oluşumu aşamasında göğüslenmesi gereken tipik bir durum olarak altı çizilmeye değer. (Y.O.)

- (4) Yazarın Alman Demokratik Cumhuriyeti için getirdiği bu satırları, Alfred Klein'in şu açıklamasıyla bütünlendiğimizde, kapitalist toplumdaki mücadele aşamasında da ulusal kültür kavramının sınıf tahliline önemli derecede ışık tutuyor: «Hiç kuşku duyulamaz ki, ikinci büyük savaş sonuna kadar Alman edebiyatını sosyalist ve demokrat yazarlar temsil eder. Ve bunun içinde Komünist Parti ile bağlantıda olan yazarlar, ideolojik ve sanatsal üstünlükleri nedeniyle ulusal edebiyatın önderliğini

→

kil etmiştir.⁴ Devrimci kültür mirasımızın kopmaz parçası olmuştur ve «Sosyalist vatanımızın vatansever kıvancının kaynaklarından»⁵ dir.

Birliğin kurulması, Almanya'da devrimci işçi hareketi ile devrimci edebiyatın bulunduğu hareketli bir on yılın ürünü ve noktalanışıydı. Bu anlamda ilk büyük çapta karşılaşma birinci dünya savaşının hemen ardından Alman kasım devrim hareketinin ve proleter kitle hareketlerinin etkisi ile meydana gelmiş ve gerek büyük Rus Ekim devriminin, gerekse dünyada ilk sosyalist ülkenin kuruluşunun yankılarıyla hız kazanmıştır. O yılların devrimci edebiyatı ve gerek sanatsal, gerekse edebî-siyasal deneylerin geleceğin Alman sosyalist edebiyat hareketini hazırlamaktaydı. Ne var ki, savaş sonrası devrimci bunalımı ile doğrudan ilişkili bu bağlantılar ancak çok az kişide sürekliliğini koruyabilmiş, fakat edebiyatın gelişiminde en önemli yerleri olan bu çok az sayıda ki sanatçı, devrimci işçi sınıfına bağlılıklarını diri tutmuşlar ve yeni yollarla etkin olmanın olanaklarını aramışlardır. Ernst Thaelmann'ın yönetimindeki merkez komitesiyle Almanya

yüklenmişlerdir». «Kaynak: «Literatur der Arbeiterklasse. Aufbau Verlag. 1974. DDR. Klein'in «Zur Entwicklung der Sozialistischen Literatur in Deutschland. 1918-1933» başlıklı makalesi.) Bu notların, Yurt ve Dünya Mayıs 1979 Sayı 15'deki «Ulusal Kültür Kavramı ve CHP'nin Kültür Politikası» başlıklı makaleyle bu kavram üstüne getirdiğimiz tartışma materyalindeki görüşlere uygunluğuna işaret ederek, bizde de gündemde olması gereken bu kavram konusunda daha geniş tartışma için söz konusu makaleye bakılmasını öneririz. (Y.O.)

(5) Almanya Sosyalist Birliği Partisi (SED)'nin Programından.

Komünist Partisi'ndeki (KPD) Leninleşme süreci, yirmill yılların ortasında, güçlü bir hamle için gereken politik, ideolojik ve örgütsel zemini hazırlamıştı.⁶

Kapitalizmin kendini toparlaması ile birlikte tek tek örnekleriyle kararlı ve açık biçimde işçi hareketine angaje olan ve bunu sanatsal olarak biçim-

(6) KPD'nin 10. Büyük Kongresi'nde (Temmuz 1925) kabul edilen tüzüğü, en az iki Partinin üye olduğu her kitle örgütünde bir Parti ekibi kurulmasını öngörüyordu. Bu tüzük gereğince 6 Ekim'de kurulan «Komünist Yazarlar Çalışma Birliği» aynı zamanda Almanya'da o dönem yazarların en büyük ve önemli meslek örgütü olan «Alman Yazarları Güvenlik Birliği»'ne üye olan komünist yazarların meydana getirdikleri Parti ekibiydi. 1927 Mart'ındaki 11. Büyük Kongre ise örgütsel birleşmeyi kültürel kitle çalışmasının en yakın, en ivedi, en önemli görevi olarak ön plana çıkardı: «Parti, kadrolarını, tüm kültür ve eğitim örgütlerinde, tüm gerici saldırılara karşı, bir 'kıvılcık kültür mücadelesi cephesi' oluşturma çalışmalarını güçlendirmekle görevlendirir».

Örgütlü sınıf mücadelesinin bir alanı olarak proletaryanın devrimci kültür ve sanatını bilinçle yönetme ve destekleme aşamasına geçiş dönemini açan bu kararlar gereği, bir yandan yukarıdaki ekip bir devrimci proleter edebiyat örgütü kuruluş hazırlıkları ile görevlendirildi, diğer yandan Parti Merkez Komitesi'nin Ajitasyon-Propaganda bölümüne bağlı Parti Kültür Komisyonu kuruldu. Ekim 1928'de ise kültür politikası alanında Partinin önderlik çalışmasını geliştirmek üzere bir «Parti Kültür Sekreterliği» oluşturulması kararlaştırıldı. (Y.O.)

leyen bir edebiyat da doğmaktaydı. Bu edebiyat KPD'nin (Almanya Komünist Partisi) politik kitle çalışması ile sıkı bağlantı içinde gelişmiş ve orada asıl hedefine, okuyan sınıf bilinçli işçilere ulaşmıştı.⁷ Bu işçilerin beklentileri ve ihtiyaçları, yalnız Weimar Cumhuriyeti'nin sınıf karakterini, kapitalist sömürü biçimlerini ve emperyalist savaş hazırlıklarını gözönüne seren değil, fakat aynı zamanda tarihsel alternatiflerin, Sovyetler Birliği'ndeki reel (yaşayan) sosyalizmin, devrimci işçi sınıfının, onun sınıf bilincinin ve yaşam duygusunun sanatla ifadesini de getiren edebiyat ürünlerinin oluşması için itici bir güç olarak zorluyordu.

KPD'ye bağlı veya ona yakın basın organlarının, yayınevlerinin ve kurulu bir edebiyat işleyişinin varlığı, burjuvazinin edebiyat mekanizmasından ve kamuoyunu körce yönlendirme tekellerinden nispeten bağımsız olabilmeyi sağlıyordu, ki bu bağımsızlık sosyalist içerikli «tabandan gelen edebiyat»ın oluşması için kesin zorunlu önkoşuldur.⁸

(7) Seslenmek istediği okuyucuya ulaşmak, gerçekten emekçi halkın mücadelesinden yana bir yazarın en büyük özlemi ve mutluluğudur. Burjuvazinin en kararlı ve etkin biçimde engellediği şey olduğu için, okuyucusuna ulaşma özgürlüğünü kazanmak o yazar için sanatçı özgürlüğünün de özüdür. Bu amaçla da işçi sınıfı ile sınıfsal ve örgütsel bağlılığa girmesi ise, burjuvazinin iddia ettiği gibi sanatçı «özgürlüğü»nün kısıtlanması değil, tersine gerçekte burjuvazinin esaret boyunduruğundan kurtulup gerçek sanatçı özgürlüğünün ortamına kavuşmanın yoludur. (Y.O.)

(8) Lenin 1905'de «Parti Örgütü Parti

O yıllarda devrimci işçi hareketine katılan burjuva ya da küçük burjuva kökenli yazarların sayısı hızla arttı. Sınıfsal pozisyon değiştirmeleri, edebî yaratışta da son derece girift sorunlar doğuruyordu. Bu sorunlar, yalnızca devrimci işçi sınıfı tavrına uyum sağlamaktan, dünya ve toplum görüşünden, sosyalist hümanizm kavrayışından değil, fakat aynı zamanda, edebiyatın işçi sınıfının kültürel kurtuluş kavgasının bir parçası olması ve bundan dolayı yazarın toplumsal pozisyonunun ve rolünün değişmesi şeklindeki köklü işlev değişikliklerini kavramak zorunluluğundan da kaynaklanıyordu. Edebiyatın «sınıf kavgasında bir silâh» olması için (Friedrich Wolf), ona uygun sanatsal yöntem ve ifade araçlarının da gözden geçirilmesi ve kullanılması gerekliydi. Bu girift ve her açıdan yeni yaratış sorunları, salt burjuva edebiyatının deney birikimi ile ve her sanatçının tek başına sürdüreceği uğraşıyla üstesinden gelinebilecek gibi değildi; Marksist öğreti ile donanmış yazar ve kuramcılarının birlikte çalışmalarını gerektirmekteydi.

Edebiyat ile işçi hareketini örgütsel birleşmeye vardırان bir ikinci neden

Edebiyatı» makalesinde şunları yazıyordu: «.. Biz sözcüğün yalnızca polisiye anlamında özgür olmakla kalmayıp, sermayenin egemenliğinden kurtulmuş, her ne pahasına olursa olsun başarıya varma hirsından arınmış ve daha önemlisi anarşik burjuva bireyciliğinden de sıyrılmış özgür bir basın yaratmak istiyoruz. Yaratacağız da.. Bunu.. 'özgür olduğu iddia edilen, gerçekteyse burjuvaziye bağımlı olan bir edebiyatın karşısına, gerçekten özgür ve işçi sınıfına açıkça bağlı bir edebiyat çıkarmak için yapıyoruz..» (Kaynak: «Sanat ve Edebiyat» Payel Yayınevi. 2. Baskı. 1976. S. 28 ve 30).

de, sınıf mücadelesinin bu bağılaşık-
lığa götüren somut koşullarıydı. İşçi
sınıfının yoldaşı devrimci yazarlar, ya-
raticı çalışmalarını işçi sınıfının dev-
rimci mücadelesine uyarlamakla «kar-
şılıklı etkileşme» olanağının mutluluk
verici duygusuna eriştiler: «Tarihin
nesnelere olmaktan çıkıp, tarihi yapan
özneler arasına girdiler».⁹ Ancak, ede-
bî yaratış için kazanılan bu yeni bo-
yutlar, yalnız burjuva yazarlık kariye-
rinin tatlı avantaflardan vazgeçmeyi de-
ğil, aynı zamanda bilinçli doğruluğu
ve dayanıklı tutarlılığı gerektirmektey-
di.¹⁰

Proleter-devrimci yazarlar, kendileri-
ni baskı mekanizmalarının, daha son-
ra sıkıyönetim önlemleriyle iyice sıkı-
laşacak olan ince örülmüş ağı içinde
görmekteydiler. Bu ağ, modern kitle
iletişim araçları olan radyo ve film
kapılarının onlara kapalı olmasından,
örtülü sansür tedbirlerine, yayın ve
oyun yasaklamalarından, yazarlar ve
yayımcılar üstündeki ekonomik engel-
lemelerden, mahkemelere ve hapis ce-
zalarına kadar uzanıyordu.¹¹ Gericiliğin

(9) Johannes R. Becher. «Der Weg
zur Masse - Kitleye Giden Yol».
(2)'deki kaynak yayını. S. 57.

(10) Bizde bugün, işçi sınıfının politik
hareketine bağlılıktan kaçınmanın
mazereti olarak bazılarının ge-
tirdikleri «hareketin tek olmadığı»
gerekçesi, aslında özde böyle
bir bağlılık için gerekli «bi-
linçli doğruluğu» ve «dayanıklı
tutarlılığa» sahip olmayanların
kullandıkları kolay bahane gibi
görünüyor. Çünkü nasıl kapatma-
ya çalışılırsa çalışılsın, bu gibiler
in çoğunun burjuvaziyle gayet
uyusalca ve hiç böyle derin dü-
şünmeksizin uzlaşabildiklerini ib-
retle gözleyebiliyoruz. (Y.O.)

(11) Bizdeki gelişen koşullarla benzer-
lik pek de şaşırtmıyor. Ancak

bu yoğun ve kapsamlı saldırısı kar-
şısında tek kişi savunmasız kalmakta,
buna karşılık örgütlü çıkışlar çoğu kez
etkili olmaktadır. (Ünlü bir örnek: «Le-
visite» romanı dolayısıyla Johannes
R. Becher aleyhine açılan «edebiyat
yoluyla ağır vatan ihaneti» davasının
durdurulması; yıllar süren dava ulus-
lararası bir kampanya ile karşılanmış-
tı.) KPD'nin 1927 yılında Essen'deki 11.
Büyük Kongresi, bu nedenle, kültür
alanındaki en acil kitlesele politik gö-
rev olarak «tüm gerici saldırılara kar-
şı bir 'kızıl kültür —mücadele— cep-
hesi'nin örülmesi»ni koymuştu.¹² Dev-
rimci proletaryanın sanatsal kültürü-
nün gelişiminde zincirin en önemli
halkası **örgütlenme** sorunu olmuştu.

CESUR VE ATEŞLEYİCİ.

1928 öncesinde de devrimci yazar-
ları biraraya getirme girişimleri olmuş-
tur. Ne var ki, bu girişimler, sosyalist
edebiyatın önemli bir güç kaynağını,
komünist basın ile en sıkı ilişki için-
de işçi muhabirler olarak işlev gören
çok sayıdaki işçi yazarları gözden uzak
tutmuştu. Oysa ilk Alman sosyalist
yazarlar kuşağının birçok ünlü tem-

hâlâ sanatın «toplum dışı» ol-
duğunu iddia ederek kavganın
dışında kalabileceklerini sananlar-
ın varlığı şaşırtıyor. Hem de
Marx'tan, Lenin'den söz etmeyi
ihmal etmeksizin. Oysa, sanata
yasak üstüne yasak koyan sıkı-
yönetim komutanlığına bile bir
telefon açıp sorsalar, «sanat top-
lum dışıdır» diye kendi kendileri-
ni aldatmayı bırakırlardı herhal-
de. Gene o dönem Almanya'sın-
da kültür alanındaki şu slogan
ne güzel: «Bizim olmadığımız yer-
de düşman var» (Y.O.)

(12) Kültür ve Eğitim Gericiliğine Kar-
şı Mücadele. «KPD'nin 11. Bü-
yük Kongresi'nin tezleri ve ka-
rarları»nda. Berlin 1927. S. 97.

sifcisi, ilk edebî donanımlarını işçi muhabirleri olarak kazanmışlardı; örneğin Willi Bredel, Karl Grünberg, Kurt Huhn, Paul Körnerschrader, Otto Gotsche, Hans Lorbeer, Hans Marchwiza, Peter Kast.. KPD'nin işyeri, hücre ve mahalle gazetelerini çıkaran kalemler içinde de edebî yönden yetenekli yoldaşların ortaya çıkması hiç seyrek değildi.

Proleter Devrimci Yazarlar Birliği'nin kurulması için ilk doğrudan itkiyi, Kasım 1927'de Ekim Devrimi'nin 10. yılı dolayısıyla Moskova'da toplanan 1. Uluslararası Proleter ve Devrimci Yazarlar Konferansı'nda bir Alman delegasyonunun da yer alması tağlanmıştı. Alman delegeleri, RAPP (Proleter Yazarlar Rus Birliği) içinde, yazarlarla işçi sınıfından gelen yeteneklerin verimli işbirliği konusundaki kazanımlara ve deneylere çok dikkatle eğildiler¹³. Dönüşlerinde birliğin kuruluş ha-

(13) Alfred Klein Not (4)'teki kaynaktan belirttiğimiz makalesinde şöyle diyor: «Proleter-devrimci edebiyatımızın bu iki ana kaynağının birleşmesi ve kaynaşması, devrimci sanatçı aydınlarla yazarlık yolunda gelişen işçilerin bu işbirliğidir ki, Almanya'da proleter-devrimci edebiyatı sağlıklı kanalına oturtmuştur ve onu hem ideolojik açıdan, hem de edebî yöntemler açısından «sol burjuva» olanlarından kurtarmıştır, 1928'de Proleter Devrimci Edebiyatçılar Birliği'nin kurulmasının en önemli sonuçlarından biri de budur.» Gerçekten de, devrimci sanatçıların, kendilerinde eksik olan hayat ve mücadele deneyimlerini, işçilerin ise, kendilerinde eksik olan hayat ve mücadele deneyimlerini, işçilerin ise, kendilerinde eksik olan sanat deneyimlerini karşılıklı ilişki ile kazan-

zırlığını yapan bir eylem komitesi oluştu ve 1928 yılı içinde iki açık edebiyat matinesiyle kamuoyu önüne çıktı: Matinelerin birinde altı genç işçi yazar, eserlerinden parçalar okunarak tanıtıldı, ikincisinde ise Johannes R. Becher'in çalışmaları sunuldu ve yaklaşmakta olan Becher-Davasına karşı, devrimci edebiyatın özgürlüğü için varılan bir kararla son buldu.¹⁴ Böylece kurulacak örgütün eyleminin iki ana yönü açıkça belirlenmiş oluyordu: Alman proleter-devrimci edebiyatının geliştirilmesi ve desteklenmesi ile bunun kültür gericiliği ve baskılar karşısında savunulması. Kuruluş kongresinde yapılan tartışmalar ve konuşmalar da bu iki görev üstüne idi.

Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği, Weimar Cumhuriyeti'nde var olan birçok edebiyat guruplarından ve derneklerinden ilke bazında farklı olduğunu daha başta hiç kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya koymuştu. 19 Ekim 1928'de taslak olarak kabul ettiği eylem programında «yükselen sınıf mücadelesine ve keskinleşen sınıf çekişmelerine koşut bir oluşum olarak daha burjuva devletlerinde de», yani proletaryanın —Sovyetler Birliği'ndeki gibi— iktidarı ele geçirmesinden önce de, sosyalist bir sınıf edebiyatının varlığının mümkün olduğu görüşünden hareketle şu görev saptanmıştı: «Almanya'da proleter devrimci edebiyatın verilerini bilinçle daha geliştirmek, onu

malarını sağlayan bu örgütlü çalışma sentezini, ne salt meslek örgütü, ne de salt amatör sanat kuruluşu bünyesinde sağlamak mümkün değildir. Bu iki zorunlu bileşeni birleştirebilen tek örgütlenme ise bu alanda da sınıf hareketi karakteristiğinde ve kapsamında örgütlenme oluyor. (Y.O.)

(14) «Kızıl Bayrak» 15 Nisan 1928'deki «Becher Akşamı»na bakınız.

işçi edebiyatı içinde yönlendirici pozisyona kavuşturmak ve tüm edebiyat içinde onu proletaryanın silâhı olacak şekilde oluşturmak».¹⁵

Birliğin 1932'de yaklaşık 500 üyesi vardı ve tüm büyük endüstri bölgelerinde (toplam 23) yerel örgütü bulunuyordu. En büyük ve en önemli yerel örgütün bulunduğu Berlin'de diğer üyelerle birlikte Alexander Abusch, Johannes R. Becher, Elfriede Brüning, Karl Grünberg, Fritz Hampel/Slang, Werner Ilberg, Egon Erwin Kisch, Kurt Kläber, Berta Lask, Jan Petersen,, Georg W. Pijet,, Ludwig Renn, Trude Richter, Anna Seghers, Berta Waterstradt, Erich Weinert, F.C. Weiskopf, Hedda Zinner de çalışmakta, diğer yerel örgütlerde ise örneğin Bruno Apitz, Rudolf Braune, Willi Bredel, Emil Ginkel, Otto Gotsche, Jan Koplowitz, Franz Krey, Hans Lorbeer, Hans Marchwitz, Wilhelm Tkaczyk, Max Zimmering de yer almaktaydı. Birlik Part'den bağımsız bir örgüttü, üyelerin yüzde altmışı partisizdi, ama Birlik, Komünist Partisi'ni «proletaryanın en üst bilinç ve örgüt biçimi» olarak tanıyordu.¹⁶ Birlik üyelerinin yalnız yüzde biri yazarlıkla geçinmekteydi, tüm diğerleri başka işlerde çalışmakta, ya da işsizdiler. Çoğunluğun yaşam koşulları son derece kötüydü, birçoğu en azla hayatını sürdürmekteydi. Bu koşullar Birliğin durumunda da etkisini gösteriyordu. Birçok tasarı, müzmin parasızlık yüzünden gerçekleştirilemiyordu; örneğin programı gündeme alan bir genel kongre bu nedenle yapılamadı. Birliğin aktif görevlilerinin anılarında, örneğin Trude Richter'in «Die Plakette»¹⁷ adlı

kitabında, Birlik sekreterliğinin Alexandrinen caddesinde Spittelmarkt yakınında bir «bodrum çukuru»ndaki arı kovanı gibi kaynayan mütevazı çalışma yeri anlatılır. Birliğin oldukça genç üyelerinin çoğunda var olan heyecan ve güç, Birliğin umulmadık aktivitesini ve edebiyatın kuram ve uygulama alanında büyük saygı uyandıran güçlü ürünleri sağlamaktaydı. Kendi alanlarının özgün araç ve olanaklarıyla KPD'nin kitlesel politik çalışmasını destekliyorlar, özellikle de ilerici sanatçı aydın kesimi ile ittifak politikasına büyük katkı getiriyorlardı; seçim mücadelelerinden ajitasyon için malzeme yazıyorlar, anketler örgütüyorlar, (çoğu kez diğer proleter-devrimci kültür örgütleriyle —örneğin Devrimci Plastik Sanatçılar Birliği'yle, Ajitprop-Topluluklar hareketiyle, İşçi Tiyatroları Birliği'yle veya Halk Film Derneği ile vb.— işbirliği halinde)¹⁸ etkili politik

(18) Bunlardan Ajitprop Topluluklar Hareketi ve İşçi Tiyatroları Birliği için geniş bilgi İşçi Kültür Derneği'nin «Ajitprop Topluluklar - İşçi Tiyatroları» yayınında mevcut. Alfred Klein ayrıca şu bilgiyi ekliyor: «Komünist Partisi'nin 1925'den sonraki gelişimi ile proleter devrimci edebiyata Ajitprop hareketi yoluyla bir başka önemli kaynak açılmıştır. Bu hareket bize özellikle çok önemli görünüyor, çünkü proletaryanın kültürel alanda kendi inisiyatifi ile yürüttüğü bir çalışmayı, kitle içinde sanat aracını kullanarak yürüttüğü ajitasyon propaganda çalışmasını proleter devrimci yazarlarla birleştirmiştir. Dahası: Bu hareket aynı zamanda devrimci oyuncular, rejisörler, plastik sanatçılar ve kompozitörler için de bir zemin olmuştur. Ajitprop hareketinde değişik kültürel çalış-

(15) Eylem Programı Tasarısı. Not (2)'deki kaynak yayını. S. 118.

(16) Johannes R. Becher. «Kühnheit und Biegelsterung» aynı yayını. S. 423.

(17) Trude Richter. Die Plakette. Mitteldeutscher Verlag. Halle (Saale) 1972.

kültür eylemleri gerçekleştiriyorlardı. Johannes R. Becher, Alman işçi sınıfının devrimci öncü gücü ile bu sıkı bağlantıyı hatırlatırken şöyle değerlendiriyor. «Yazarlarımız, faşizme yalnız göğüs germek değil, gerektiğinde yumruk indirmek için de her yerde hazır dılar ve o yılların tarihi tanıktır ki, şairlerimiz, bir yanda en ileri gelen örnek Erich Wehnert gibi, gösterilerde binlerce insana şiirleriyle seşlenerek şilirin cesur ve ateşleyici söz etkinliğini kanıtlamaktan onur duyarken, diğer yanda sokak ve salon kavgalarına bizat katılmak da yazarlarımız için hiç de zül değildi.»¹⁹

FİKİR TARTIŞMASI VE ANLAYIŞ BİRLİĞİ

Sosyalist edebiyatın örgütsel bir birlikteliğe kavuşması, dünya görüşü, ideoloji ve estetik açısından da ortak temel tavır ve tutumların işlenmesini gündeme getirdi. Proleter-Devrimci edebiyat hareketinin amaç ve görevleri konusunda kolektif anlayış birliği oluşturma süreci daha Birliğin kuruluşundan önce de başlamıştı. Bu süreç hiç kesintiye uğramaksızın yoğun ve sistemli biçimde sürdürüldü: Birlik yönetiminin toplantılarında ve görüşmelerinde, edebî toplu çalışmalarda, yazılan hatta yayınlanmış olan eserler üzerindeki görüş alışverişlerinde ve nihayet Birliğin programı ile ilgili birçok tasarı üzerindeki tartışmalarda ve çatışmalarda.. Gerek fikirlerin çatışmasında, gerekse yoldaşça yardımlaşma

ma alanlarının sınıf mücadelesi hizmetinde birleşmesi ve sosyalist kültür temellerinin elbirliği ile atılması etkili biçimde hayata geçirilmiştir.» (Y.O.) (Kaynak: Dip not (4)'teki makale.)

(19) Johannes R. Becher. «Von der Grösse Unserer Literatur». IV. Alman Yazarları Kongresi'nde. Ocak 1956.

ve karşılıklı sorumluluk ortamında, eş tutumlu kavga omuzdaşlarının meydana getirdiği kolektif, esastı. Üretken işbirliği, edebiyat süreciyle o güne kadar bir türlü gereken oranda kaynaştırılmayan şu iki belirleyicinin karakterine erişiyordu: Bilinçlilik ve planlılık. Bunlar, proleter-devrimci edebiyatın yaratılma ve yayılma yolunu ve tarzını değiştirmekte ve edebiyatın etkileme amaçlarına ve etki biçimlerine çok daha açıkça damgasını basmaktaydı.

Birliğin yayın organı olarak 1929 Ağustos'undan 1932 Aralığına kadar «Die Linkskurve» aylık dergisi çıkarıldı. Bu dergi kısa sürede Weimar Cumhuriyeti'nin en çok ilgi çeken yayınları içinde yer aldı. Birlik üyelerinin makaleleri, edebiyat politikası ve edebiyat kuramları üstüne yazılar, ayrıca eleştiriler, polemikler ve edebiyat cephesindeki ideolojik sınıf mücadelesi üstüne güncel inceleme ve tahliller yayınlanıyordu dergide.²⁰

Ortak çabaların gözle görülür en önemli sonucu, devrimci işçi sınıfı edebiyatı olarak kapsam, duyarlık ve sanatsal kalite yönünden şaşılacak hızda bir yükselişin kaydedilmesi olmuştur. Yirmili yılların sonundan itibaren edebiyatın her tür ve alanında, sosyalist içeriği, insan tasarımı, gerçeği getirişi ve mücadelecî hümanizmi ile o güne kadarkilerle kıyaslanamayacak özgün karakter taşıyan ve böylece tüm ulusal edebiyat süreci içinde en önemli oluşumu meydana getiren eserler yaratıldı. Bu edebiyat pratiğinde sanatsal yöntem ve bakışlara yepyeni «neşter»ler atıldı. Bu yeni edebiyatı, Birliğin Marksist estetik düşüncenin gelişimine sağladığı katkılardan ayırmak olanaksızdır; başarının ve başarısızlığın genellenebilmesi ve kuramsal plan-

(20) Her hareket için yayın organının kaçınılmaz önemini bu bilgi vesilesiyle vurgulamakta yarar var. (Y.O.)

da değerlendirilmesi, kuramsal edebî düşüncelerin somut sanatsal uygulama ile ve politik mücadelenin talepleri ile sınanması, Birliğin etkinliğindeki bu önemli yanı belirlemektedir.

İlk iki yılda bu «tabandan edebiyat»ın sınıf karakteri, ağırlıkla edebî kuramsal çabalarda, edebiyatın işlevi ve yaratmanın temel ilkeleri ile ilgili anlayışta yatıyordu. Burjuva, küçük burjuva, ya da reformist «işçi edebiyatı» anlayışından ayrılışıyla, edebiyatta özenle kaçınılması gerekeni açıkça saptamasıyla beliriyordu: «Proleter-devrimci edebiyat bir zavallı yoksullar şiiri, ya da acınaklı yazma sanatı değildir; proletaryanın çektiği sefaletle ağlayıp sızlanmaz, savaşa bir albümün yapraklarını çevirir gibi bakmaz», deniyordu. «Linkskurve»nin ilk sayısındaki giriş makalesinde, «bu edebiyat kavganın sıcak ateşinde doğdu, sansürün baskısında büyüdü; sömürüye ve savaşa (emperyalist Y.O.) cevabı şudur: Aktif bir çözüm!»²¹ Yani sosyalist edebiyatın belirleyici kıstası, bu «aktif çözüm»ün biçimlenişidir. «Burjuva toplum düzenini eleştirip ondan yakınmakla «birlikte toplumsal alternatifi hiç söz konusu etmeyen, yani «yıkılmakta olan burjuva düzeninden uzak durmakla birlikte, yükselen proletarya dünyasının bilinç ve kültür güçlerine de asla yanaşmayan»²² türden ilerici yazarlarla ayırım noktası da bu kıstastır.

Proleter-devrimci edebiyatın, sosyalist ideolojiyi yayma, sınıf bilincini uandırma ve pekiştirme aracı olarak toplumsal işlevinin giderek daha bir kavranması, edebî yaratışın estetik ve ideolojik temel ilkesi olarak da sos-

yalist «partililik»²³ kavramının özüm- lenmesine vardığı. Partililik derken, şunlar arasındaki diyalektik bütünlük anlaşılıyordu: Gerçeğin tam olarak tanınması, gerçekliği yoğunlukla içermek, emekçilerin hayat sorunlarını kucaklamak ve bunu proletaryanın bilimsel dünya görüşü açısından ifadelendirmek.. İşçi sınıfı ile içgüdüsel ya da duygusal bir bağlantının, bir proleter-devrimci yazar için yeterli olmadığını, ancak Marksizm-Leninizmi benimsemenin onu «dünyayı gereği gibi tanıma, sanatla biçimleme ve değiştirme»²⁴ durumuna getirebileceğini farketmek, sosyalist gerçekçilik kuramına getirilen başlıbaşına bir katkı olmuştur. Otuz'lu yılların başında tartışmanın

- (23) Edebiyatta (Sanatta) «Partililik» kavramının Leninist anlamda açılımını veren Stanislaw Roshnowski de şöyle özetliyor: «Salt dışsal bir karakteristik değil, derin bir Parti bağlılığı, içsel bir Partililik, yani **kişilerin üyeliği anlamında** değil, fakat edebiyat hareketinin işçi sınıfı Partisine sıkı ve içten bağlılığı anlamında..» «Partililik, devrimci proleter edebiyatın bir dizi semptomatik görünümünden biri olarak konamaz. Ya da sosyalist gerçekçilik, bir üst kategori diye alınıp, Partililik de bunun içinde birçok bileşenden biri diye görülemez. Sanat, Leninist Partililik ilkesine uyacaksa, sanatçı da sosyalist gerçekçilik yöntemiyle davranmalıdır, sosyalist gerçekçi olmak için partililik ilkesiyle hareket etmelidir.» (Kaynak: «Die Dialektik von Parteilichkeit und Realismus» makalesinde. «Literatur der Arbeiterklasse», S. 446 ve 537) (Y.O.)
- (24) Johannes R. Becher. «Die Kriegsgefahr und die Aufgaben der Revolutionären Schriftsteller» (2)'deki yayın. S. 222.

(21) Johannes R. Becher: «Unsere Front - Cephemiz» (2)'deki kaynak S. 138.

(22) Otto Biha. «Der Fall Piljnak und die Folgen». Linkskurve, 1929. Sayı 5.

ağırlığını sanatsal yaratmanın yöntem sorunları teşkil etmekteydi. Bu anlamda, proleter-devrimci edebiyatın özellikle işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmadaki işlevini gerçekleştirmeğe en uygun düşecek sanatsal araçların, yöntemlerin ve üslupların aranışına girildi. Bu yıllarda, günümüze kadar da Marksist-Leninist estetiğin temel tartışma konuları olagelen sanatsal sorunlar kondu ortaya, örneğin Partililik ile sanatsal gerçeklik arasındaki ilişki, gerçeğin tablosu ile bunun işlevi arasındaki ilişki sorunları ve sanatsal ifade ve biçimleme sorunları gibi.. Ancak estetik tutumlar ve yaratış ilkelerinin tartışılması, hiç de burjuva eleştirmenlerinin iddia ettikleri gibi, kişisel farklılıkların dümdüz edilmesine kaymamıştır, tersine, 1934'de Johannes R. Becher'in haklı olarak saptadığı gibi «işçilerin mücadelesi ile gün güne sıkı bağlaşıklık içinde» sosyalist gerçekçiliğin edebiyatı olarak doğan proleter-devrimci edebiyatımızın manevî zenginliği ve çok yönlü çeşitliliği bu kişisel farklılıklarla gerçekleşmiştir.²⁵

Proleter-devrimci edebiyatın kuramı ve kendisi, çağının burjuva edebiyat akımları ile çatışma içinde gelişti. Birlik, en gerici nasyonalist, militarist ve şovenist edebiyat oluşumlarını ana hedef alıp eleştiri yıldırımını onlara yoğunlaştırdığı ölçüde, başlangıç dönemlerindeki sekterce aşırılıkları da yenmesini bildi. Nitekim bu dönemde, «sol burjuva» edebiyatı ile belirlenmesi zorunlu olan ayırım, bu arada anti-emperyalist mücadelede gerekli geniş potansiyel ittifak çevresine karşı hak-sız talepleri ve koparıcı polemiği de beraberinde getirmişti. Ama cephelerin ilkel ve açık belirlenşi sayesinde ki, birçok hümanist-demokrat aydın ile

faşizme karşı etkin bir işbirliği için zemin hazırlanabilmiş ve bu işbirliği 1933'den sonra daha ileri aşamalara yükseltilmiştir.²⁶

EDEBİYAT VE PROLETER İNTERNASYONALİZMİ

Otuz'lu yılların başından itibaren Birlik, milyonlarca nüsha basılıp işçilere ve diğer emekçi sınıf ve tabakalara yayılan burjuva «kitle» edebiyatının

(26) Bu alanda «oportünizm» aşıldıktan sonra verilmesi gereken iki mücadele Sovyetler Birliği'ndeki ne koşut sayılabilecek zamanlarda «Troçkizm»e ve «Proletkült»-çülüğe karşı başarıldı.

Bunları kabaca şöyle özetlemek mümkün:

Oportünizm: Sınıf mücadelesinde kültür-sanat geri planda kalır. İşçi Sınıfı Partisinin bu alanda kitle çalışmasına ve bu amaçla bu alanlara sınıf hareketi olarak girmesine gerek yoktur. Devrim olunca bu alanlarda da sınıf hareketi kendiliğinden oluşacaktır; şeklindeki tavrı.

Troçkizm: İşçi sınıfının devrim öncesinde sınıf egemenliği olmadığı için sınıfsal kültürü ve sanatı olamaz. Devrim ertesinde de buna zamanı olmayacaktır, çünkü sınıfsız topluma geçme aşamasıdır. O halde işçi sınıfının kültürü diye birşey yoktur. Devrimden önce sosyalist kültür ve sanat olamaz. Devrimden sonra da buna vakit olmaz; şeklindeki görüş.

Proletkültçülük: İşçi sınıfının kültürü, halktan, kitleden, Partiden ve mücadeleden bağımsız olarak (Bir tür aydın laboratuvarında) geçmiş sınıf kültürlerinden ve tarihsel birikimden kopuk (sıfırdan) yaratılacaktır; diyen çaba ve görüş.

(25) Johannes R. Becher. «Das Grosse Bündnis - Büyük İttifak», Aynı yayında S. 600.

(burjuvazinin bakışına daha uygun olarak buna «kitle» değil «sürü» deyimini kullanmak önerilebilir. Y.O.) etkisine büyük bir dikkatle değildi. Egemen ideoloji ve ahlak sistemi çerçevesinde bu etkinin tahlili sonucu, bu önemli alanı sınıf düşmanının elinden almak için «devrimci kitle edebiyatına yönelme» gereği belirlendi. «Bir Mark'lık Kızıl Romanlar» serisi bu yönde önemli bir adım oldu. Seri içinde yayınlanan Hans Marchwitza'nın «Yiyeceğe Hücum» ve «Kömür Önünde Kıyım», Willi Bredel'in «Makine Fabrikası N8 K» ve «Rosenhof Caddesi», Franz Krey'in «Maria ve Kanun Maddesi», Klaus Neukrantz'ın «Wedding'de Barikatlar» gibi değerli eserleri, aynı zamanda yalnız konuları ve malzemesiyle bile büyük okuyucu kitlesini çekmeğe yetmişti.

Birlik, genç işçi yazarların gelişiminde büyük kazanımlar elde etti. Gerçi yirmi'li yılların sonlarında devrimci işçi hareketinin burjuvaziden gelen yazarları da kendine çekişi hızlanmıştır (bunlar içinde Anna Seghers, Ludwig Renn gibi çok ünlü isimler de vardı) ama **proleter-devrimci edebiyat hareketinin asıl gerekli genişlik ve yaygınlıkta sürekli zenginleşmesi, işçi sınıfı içinden yetişen yetenekli güçlerin akması ile mümkün olabilmıştır. Devrimci yazarlarla yazar işçilerin Birlik bünyesindeki işbirliği, her ikisini de güçlendirmiştir.** Yayın organı «Linkskurve», ödül koymak suretiyle umut verici edebî yeteneklerin ortaya çıkmasında (örneğin Max Zimmering ödül kazananlardandır) ve yol gösterici yayınlarıyla da anlatım gücünü eğitmede (örneğin Anna Seghers'in «Benim Atelyemden Küçük Bir Rapor»unu yayınlayarak) yardımcı olmuştur.²⁷

Proleter enternasyonalizmi, proleter-devrimci edebiyatın ve Birliğin tüm etkinliğinin öz bir niteliğiydi. Proleter-

Devrimci Yazarlar Birliği, 1930'da «Devrimci Yazarlar Uluslararası Birliği»ni doğuran «Devrimci Yazarlar İçin Uluslararası Büro»nun Almanya Seksiyonu olarak kurulmuştu. Alman sosyalist edebiyat adamları kendi çalışmalarını her zaman, geçiş döneminde birçok kapitalist ülkede de aynı zamanda ve ister istemez doğan ve en güçlü, en ileri bileşenini dünyadaki tek sosyalist ülkenin edebiyatının teşkil ettiği uluslararası devrimci edebiyat hareketinin bir parçası olarak görmüşlerdir. «Sanatsal ve politik ölçek ve örnek»²⁸ olan Sovyet edebiyatı ile ve Sovyetler Birliği ile sıkı ilişki olmaksızın Alman proleter-devrimci edebiyatının 1933 öncesindeki muazzam yükselişi açıklanamaz.

Gorki'nin ve Mayakovski'nin eserleri, Fadeyev'in «Ondokuz», Serafimoviç'in «Demir Seli», Gladkov'un «Çimento», Şolohov'un «Sakin Don»u ve daha bir dizi kitabın çevirisi, herşeyden önce Sovyetler Birliği'ndeki toplumsal dönüşümün sanat biçiminde aktarılan haberleri olarak etkiliyordu. Bunlar harp sonrası bunalımında Alman işçilerinin devrimci çıkışları için (Karl Grünberg'in «Brennende Ruhr - Ruhr Yanıyor» romanında örneğin) ve madî üretim ortamında devrimci işçinin ifadesi için (Willi Bredel'in Hans Marchwitza'nın romanlarındaki gibi örneğin) edebî planda tartışılan modeller olmaktadır. Sovyet gerçeğinin tanınması, Alman sosyalist edebiyatı için yeni bir itici güç demektir. «Sovyet teması» birçok Alman yazarına işçi sınıfının devrimci mücadelesinin derin hümanist karakterini ve çağdaş anlamını koymak için en güzel olanakları sunmaktaydı (L. Renn'in, F.C. Weiskopf'un, E.E. Kisch'in ve diğerlerinin seyahat notları, J.R. Becher'in «Büyük Plan» adlı epos'u). Yazarlar, bu bakış açısıyla

(27) Anna Seghers. «Kleines Bericht aus meinem Werkstatt». Linkskurve 1952. Sayı 9.

(28) Wieland Herzfelde, «Stimmen zum Kongress». (2)'deki yayında s. 648.

kendi ülkelerinde de sanatla ifade edilmesi gereken geleceğin güçlerini ve geleceğe yönelik oluşumları bulup çıkarıyorlardı.

Birlik içindeki edebiyat kuram tartışmalarını, Sovyetler Birliği'ndeki edebiyat tartışmalarından gelişen sorunlar da belirlemekteydi. Birlik, en kalıcı itkiyi Harkov'daki Devrimci Yazarlar II, Uluslararası Konferansı'nda kazandı (Kasım 1930). Sovyet yazarlarının bildirimleri, Alman delegelerinin yaratıcı yöntem, ulusal ve dünya mirası ile zorunlu bağlantı ve kapsamlı bir edebiyat topluluğunun oluşturulması sorunlarına yöneltti — ki bu sorunlar, daha sonra kolektif anlayış birliği oluşumunda önemli rol oynayacaklardı. **Bu konferansta Birlik, kapitalizm koşullarında proleter-devrimci edebiyat hareketinin ve yazar örgütlenmesinin mümkün olduğunu kanıtlayan en önemli örnek olarak değerlendirildi.** Diğer Avrupa ülkelerinde ve ABD ile Japonya'da benzer örgütlenmeler için çekici örnek oldu ve onları etkin biçimde destekledi.

Konferansa katılan Birlik Başkanı Becher «Savaş tehlikesi ve devrimci yazarlara düşen görevler» konusunda sunduğu bildiriye, tüm kapitalist ülkelerdeki devrimci yazarları, insanlığın çıkarı adına dünya barışını ve Sovyetler Birliği'ni savunmağa ve sosyalist edebiyatın bu asal görevi için, onun emekçi kitleler üzerindeki etkisini güçlendirmek üzere her araç ve olanağı seferber etmeğe çağırdı. Emperyalist sınıf düşmanı ile doğrudan çatışmada devrimci edebiyatın ideolojik ve politik görevlerinin ifade edildiği bu büyük konuşma, dayanışma duygusunu güçlendirdi ve Sovyet yazarlarınca da destek sağlayıcı ve cesaretlendirici olarak değerlendirildi.

Weimar Cumhuriyeti'nde sosyalist edebiyatın gelişimi salt bu Birlik'in etkinliği ile sınırlı kalmıyordu, devrimci işçi kültür hareketinin diğer önde gelen oluşumları ile de bağlantı içindey-

di örneğin devrimci bir işçi tiyatrosu-ler Birliği'ni savunmaya ve sosyalist dramatik'in ilk verilerinin ortaya konmasında.. Bu alandan Marksist estetik düşüncenin gelişimine son derece değerli katkılar geldi (Brecht, Wolf vb.) Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği'nin özel önemi, işçi sınıfı ve onun Marksist-Leninist Partisi ile sıkı bağlantı içinde yeni karakterde yüzlerce edebiyat yaratıcısının kadro atelyesi olarak, **örgütleyici merkez olarak** tuttuğu pozisyon- dan gelmekteydi. Edebiyat etkinliğinin Lenin'deki anlamıyla, proletaryanın eylem bütününün bir parçası olmasında, Birlik'in belirleyici payı olmuştur.

© zaman başlayan ve tarihsel önem taşıyan bu süreç, Hitler faşizminin iktidara gelmesiyle de ne durdurulabilmiş, ne de geriye döndürülebilmiştir. Sosyalist ulusal edebiyatımızın 30'lu ve 40'lı yıllardaki bu yükselişi²⁹, Weimar döneminin sanatsal ve sanat alanındaki kuramsal kazanımlarını yeni koşullar altında da sürdürmüştür.

Ancak, 1933 yılı, Alman işçi sınıfının kültürel gelişimine gene de ağır bir darbe olmuştur. İlegalite ve yurt dışı koşulları altında, yazarlarla okuyucular arasındaki üretken ilişki kopmuş, işçi sınıfından umut verici genç yeteneklerin edebiyatçılık yönünden desteklenmesi de zorlaşmıştır. Birliğin bazı üyeleri katledilmiş (Paul Brand, Siegfried Nobel, Franz Braun gibi), diğerleri zindana atılmıştır (Bruno Apitz, Willi Breidel, Klaus Neukrantz, Ludwig Renn gibi). Birlik üyelerinden Almanya'da kalan küçük gruplar zor koşullar altında da illegal olarak çalışmalarını sürdürmüşler, yurt dışındaki yayın organlarına belgesel haberler sağlamışlar, illegal bildirimlerle anti-faşist direnişe çağırmışlardır. 1935'de Paris'te kültürün savunulması için düzenlenen ve kalıcı izlenimler bırakan kongrede, Birlik'in Berlin'deki yerel örgütsel yöneticisi Jan Petersen'in kürsüde görünmesi,

(29) Bkz. Dip not 4.

Alman ilerici edebiyatçılarının en şiddetli kültür gericiliğine karşı direniş gücünün bir kanıtı olmuştur. O yıl, uluslararası sosyalist kültür hareketi, sanatçı aydın kesimin tüm anti-faşist ve demokrat güçlerini kazanmanın ve anti-faşist bir mücadele ittifakı içinde birleştirmenin yeni biçimlerine geçmişti. Alman proleter devrimci edebiyatı korunmuş, Birlik bünyesinde elde edilen edebiyat politikası ve edebiyat kuramı deney ve bilgileri korunmuştu. O büyük yılların bu kanıtlarına bugün geniş çapta ulaşılabilmiş ve incelenebilmektedir. Bu, ihtiyaç duyduğumuz o büyük edebiyat geleneğiyle bağları yavaşmamız ve uyanık tutmamız ve de ideolojik mücadelemizi tarihsel gerçeğin verileriyle yürütebilmemiz için zorunlu olduğu kadar sevindiricidir de.

Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği'nin tarihsel yerini ve etkisini yorumlamak, burjuva edebiyat bilimciliği için uzun süre bilimsel konu alanı olarak bile sayılmamıştı; ama son on yıldır senaryo tersyüz oldu ve bu alan ideolojik sınıf mücadelesinin sıcak alanına dönüştü. Federal Almanya'da, ilerici edebiyat eğilimlerini tarihteki devrimci edebiyat geleneğine dayandırarak edebiyat bilimiyle destekleme yönünde ciddi Marksist çabaların da yer aldığı çok sayıda belgeleyici eser ve sorun analizi yayınlandı.

Ancak bu arada yayınların çoğu da, tarihsel bilgilerdeki eksiklikleri kullanarak, Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği tarihini, ya fraksiyon kavgaları şemasına indirgemek, ya sosyalist Alman edebiyatının inkâr edilmez yükselişini devrimci Alman işçi sınıfı hareketinden ayırmak, ya da hatta KPD'nin edebiyat politikasına karşı bir hareketmiş gibi açıklamak için çabalamakta.

Tabii bunların içinde, kendilerini tek mirasçı olarak görüp DDR'in (Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin) kültür politikasını devrimci edebiyat mirasını terketmekle suçlamağa kalkın ultra-sol sesler de çıkıyor değil. Onlar da so-

mut gerçeklerden hiç rahatsızlık duymaksızın anti-komünist hedeflerini izlemekteler.

Gerçek ise şu ki, toplumumuz tam bir bilinçle devrimci edebiyat mirasının sürekli taşıyıcısı olma çabasındadır ve buna esasen ihtiyacı da vardır. Sosyalist ulusal edebiyatımızın o ilk aşamasından bize, tarihle bağlarımız için gerekli bilgilenmenin önemli olanaklarını içeren, sınıf deneylerini bağrında barındıran, onlarsız sosyalist ilişkilerin mümkün olmadığı eserler kalmıştır. Bunlar, günümüz edebiyatı için ölçütler yaratmıştır, çünkü her bir yeni oluşan edebiyat, ön verilerden kopuk olarak sosyal çevresi ile dar ya da geniş anlamda hesaplaşamaz; toplumsal bilinç işlemiş ve böylece günlük toplumsal yaşamın bir parçası olmuş mevcut sanatla da ölçmelidir kendini. Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği'nin etkinlikleri ile daha yakından ilgilenmek, bize, edebiyatla işçi sınıfının ilişki alanının bugün de güncel olduğunu, Proleter-Devrimci Yazarlar Birliği üyelerinin engin deney ve bilgi hazinesine başvurmakla, edebiyatın sosyalizmdeki sorumluluğu üstüne düşüncelerimizin, her seferinde bize kazançlar sağladığını gösteriyor.

Günümüzde edebiyatımızın, mücadelecilik geleneği korumak ve ilerletmek şeklindeki onurlu görevini birkaç yıl önce Wolfgang Kohlhaase şöyle vurgulamıştı: «On yıllar önce edebiyat işçi hareketine ve işçi hareketi edebiyatına yaklaştığında, çok değişik kökenli yazarlar en yüklü teorilerin ve de günlük kavganın içinde birleştiklerinde, bir kesim milyonlarca toplumsal deneyi beraberinde getirmişti, ama diğer kesimin de getirdiği birşey vardı: Sanat deneyimi, üstelik burjuva sanatı da içinde. Bu karşılıklı iletişimden, alıngan verilerden, sınıyan, atılan ya da yeni kavranandan, Alman dilinde de, bizi bugüne dek etkileyen ve değiştiren bir edebiyat oluştu, özellikle de kanımca şu nedenle ki; o edebiyat

İçinde poetik ile politik birbiri ile ayrılmaz biçimde kaynaşmıştı. Bugün de böyle yapmağa çalışmalıyız herhalde. Bugünkü koşullarımızda, yoldaşlarımızın ve meslektaşlarımızın sınıf kavgasının başka başka durumlarında yazma ve okuma üstüne, edebiyat ve politi-

ka üstüne erişip bulduklarından bir tekini bile yitirmemeliyiz...»³⁰

Çeviri ve Derleme: YILMAZ ONAY

(30) Jolfgang Kohlhaase. *Literatur und Wirklichkeit*. DDR. VII. Yazarlar Kongresi. Berlin 1974.

—o00o—

«BULGARİSTAN İŞÇİ HAREKETİNDE SAĞ VE 'SOL' SAPMALAR»

Boyan Grigorov

Bilim Yayınları, 60 TL

İstanbul, Mart 1980, 96 sayfa

«Ya burjuva ideolojisi tercih edilecektir, ya da sosyalist ideoloji. Bir orta yol yoktur»

Lenin böyle söylemektedir ve şunları eklemektedir. «(Çünkü insanoğlu bir 'üçüncü ideoloji' yaratmamıştır ve dahası uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarına sahip bir toplumda hiçbir biçimde sınıfsız veya sınıflarüstü bir ideoloji olamaz) Dolayısıyla **hangi biçimde olursa olsun, sosyalist ideolojiyi küçültmek, ondan en ufak bir derecede uzaklaşmak, burjuva ideolojisini güçlendirmek anlamına gelir**»⁽¹⁾

Bu nedendir ki, işçi sınıfı hareketindeki burjuva ve küçük burjuva etkilere karşı mücadele yaşamsal bir önem taşır. Oportünizm karşı kesin, kararlı bir mücadele sürdürülmeden ve en incesinden en kabasına kadar oportünizmin her türü maskesi indirilip yenilgiye uğratılmadan, işçi sınıfının nihai zaferine ulaşması olanaklı değildir. Oportünizmle uzlaşmak, işçi sınıfının kendi bağımsız sınıf çıkarlarını ve sosyalizm hedefini bir yana bırakmasından başka hiçbir sonuca ulaşmaz.

Oportünizm evrensel bir karaktere sahiptir. İşçi sınıfı partileri dünyanın

her yanında mücadeledeki başarılarını ve nihai zafere damgalarını vurmalarını aynı zamanda oportünizme karşı uzlaşma bilmez mücadelelerine borçludurlar. Bulgaristan'da işçi sınıfı hareketi, işçi sınıfına yabancı burjuva ve küçük burjuva etkilere karşı durmak bilmez bir mücadele ile iç içe gelişmiştir. Bu mücadelede işçi sınıfının ideolojisinin arılığını korumayı ve bağımsız örgütlenmesini gerçekleştirmeyi sağladığı oranda da kesin zafere sağlam adımlarla yaklaşmış ve dünya işçi sınıfı hareketine paha biçilmez bir armağan sunmuştur. Bir başka deyişle, Bulgaristan işçi sınıfı hareketinin başarısı koparılmaz bir biçimde, emperyalizme, faşizme ve büyük sermayeye karşı mücadeledeki başarısı kadar, sağ ve «sol» oportünizme karşı kazanılan zafere bağlıdır.

Bilim Yayınları tarafından yayınlanan **Bulgaristan İşçi Hareketinde Sağ ve «Sol»un Sapmalar** adlı kitap işte bu mücadelenin zengin deneylerini aktarmaktadır. Ve bu görevi de hacmiyle oranlanmayacak ölçüde başarıyla yerine getirmektedir. Kısa, öz, çarpıcı ve öğretici. **Bulgaristan İşçi Hareketinde Sağ ve «Sol» Sapmalar** kısaca böyle tanımlanabilir. Boyan Grigorov'un kitabı Bulgaristan işçi hareketinde sağ ve «sol» sapmaları, bunların kaynaklarını ve hangi koşullarda nasıl yeşerdiklerini kısa, ama kapsamlı bir biçimde incelemektedir. Bu özellikleriyle de ülkemizde sağ ve «sol»

(1) V.İ. Lenin, **Collected Works**, Progress Publishers, c. 5, s. 384.